

V roku 1827 sa vylialo Morské oko, povodeň zmietla Vyšnú Rybnicu

Roman ROKYTKA

Jednou z najväčších turistických atrakcií Chránenej krajinej oblasti Vihorlat je nepochybne Morské oko. Ide o najväčšie jazero na Slovensku, ktoré vzniklo zahradením vodného toku. Predstavuje spomienku na vulkanickú aktivitu pohoria Vihorlat. Mohutný zosuv z východného svahu Motrogonu a Jedlinky zahradili dolinu potoka Okna a za takto utvorenou bariérou vzniklo prírodné jazero. Tento jav nemá obdobu vo vulkanických pohoriach Európy.

Týmto ojedinelým spôsobom sa vytvorilo malebné horské jazero v nadmorskej výške 618 metrov nad morom, ktoré má pri pohľade zo Sninského kameňa (1005 metrov nad morom) podobu pretiahnutej päťcípej hviezdy. Rozloha jazera je 13,8 hektárov, dĺžka 750 metrov, široké je 312 metrov a jeho najväčšia hĺbka je až 25 metrov. Napája ho šesť priezračných potokov a niekoľko periodických. Prebytočnú vodu z jazera odvádza potok Okna. Jeho pôvodnú hladinu umelo zvýšili výstavbou hrádze.

Tieto fakty sú dostatočne známe z odborných i populárnych prác o Morskom oku. Niektoré zaujímavosti o tomto prírodnom klenote však verejnosť nepozná. Pozoruhodné informácie objavil v starej literatúre regionálny historik a karpatoznalec Miroslav Bural' zo Sniny. Pri čítaní kníh známeho rusínskeho básnika, spisovateľa, publicistu a grécko-katolíckeho kňaza Alexandra Duchnoviča (1803 1865) natrafil na pasáže o Morskom oku. "Duchnovičovi boli Vihorlatské vrchy známe, pretože detské roky prežil na ich severovýchodnom úpätí v obci Stakčín. V čase stredoškolských štúdií v Užhorode veľa času trávil vo Vyšnej Rybnici, kam sa vydala jeho najstaršia sestra Zuzana. Práve odtiaľto v rokoch 1821-29 podnikal výpravy do vnútra Vihorlatských vrchov a zážitky z nich zaznamenal i do jednej svojej práce. Z týchto ciest opisuje predovšetkým Sninský kameň a Morské oko," hovorí Bural'.

Táto Duchnovičova práca ma názov O národoch krajňanských, Uhorských, pod Beskýdom, v Zemplínskej, Užhorodskej a Šarišskej župách, žijúcich (O národoch Krajňanských, ili Karpatorosach uhorských, pod Beskýdom v Zemplinskoj, Ungskoj a Šarišskoj Stolicach živuščich). Bola napísaná v roku 1848 v rusínskom jazyku a až do roku 1979 ostala v rukopise.

O Morskom oku a svojej ceste k nemu píše Duchnovič na strane 10 takto: "Pod Sninským kameňom v horách sa nachádzajú dve jazerá, jedno od Užhorodskej strany, druhé od Humenskej strany. Obe obyvatelia nazývajú Morskými okami a vravia, že z mora tečie pod zemou voda a napája tieto jazerá. No to sú len povery prostého ľudu, pretože v jazerách voda čistá a príjemná je, žiadnu chuť slanej morskej vody nemá a veľa pstruhov plodí."

O niečo ďalej Duchnovič opisuje svoju cestu k Morskému oku. Zmieňuje sa tu aj bezodnej diere na jednej z prekrásnych lúk. "V túto nekonečnú bezodnú dieru na 100 siah dlhý motúz púšťali ľudia medenú kuľu, no nikde sa nezastavila a jednoducho vidno, že táto prázdnota až do spodku hory sa nachádza. V bezodnej tejto sú skaly a vidno ich, no keď púšťa sa kuľa, veľakrát sa stane, a myslel by človek, že už dno dosiahne, no počuje ruch a kuľa ďalej padá. Nikto ešte nedomerál jej dno."

Bural' hovorí, že z hľadiska prírodovedného a historického je najzaujímavejšia udalosť, ktorá sa stala v roku 1827 a Duchnovič ju opisuje na strane 16. Z textu vyplýva, že v tomto roku došlo k zničujúcej povodni, ku ktorej došlo potom, ako sa na Morskom oku utrhla hať. "Na Veľkonočný pondelok sa utrhla hať, vyvalila spodné kamene a z neho veľká, nezmyselná povodeň sa stala, pretože voda brehy Okny prevyšovala jedným valom v kruhu sa točiacom a všetko čo jej v ceste stálo, hrnula pred sebou."

Povodeň spôsobila obrovské škody. "Val vody najprv hámru zhubil, potom vo Vyšnej Rybnici, čo voda dostihla, so sebou zabrala. Valila skaly i kláty, voda ako černidlo čierna bola a v jedno domy váľala, dobytok zabrala a v Rybnici po nivách sa rozliala, pričom na lúkach veľké škody narobila. Ja sám bol som svedkom tohto činu, keď na farnosť rybničku val vody udrel, že plný dom vody sa naplnil a obyvatel'ov z cerkvi Uspenija utekať prinútil."

O život musel s prírodným živlom bojovať aj Duchnovič. "Ja v dome parochialnom po šiju vo vode som bol a iba chrabrosťou od utopenia sa zachránil, keď som pomoc dvom deťom dával. Ničivá táto voda zmyla nivy, po záhradách skaly ešte i teraz tam ležiace sú v pamäť smutného jedného veľkonočného pondelka. Či sa niekedy niečo podobné stalo, ľudia nepamätajú."

Bural' pripomína otázky, ktoré vyvoláva doteraz neznáma udalosť. "Predovšetkým, to aká bola pôvodná hladina Morského oka pred povodňou v roku 1827. Rovnako nevieme, či povodeň zavalila vodopád, priepasť a bezodnú dieru, ktoré Duchnovič v knihe spomína, ale o ktorých my nič nevieme."

Odpoveď na tieto a i ďalšie otázky možno dajú prírodovedci alebo historici niekedy v budúcnosti.